

Constituziun

dalla vischnaunca Lumnezia

Cuntegn

I. DISPOSIZIUNS GENERALAS	4
Art. 1 La vischnaunca	4
Art. 2 Autonomia	4
Art. 3 Incumbensas	4
Art. 4 Egalitad dallas schlatteinas	4
Art. 5 Externalisaziun	4
Art. 6 Lungatg ufficial	4
Art. 7 Cumpetenzas penalas	4
II. DRETGS, OBLIGAZIUNS E MODALITADS GENERALAS	4
Art. 8 Habilitad da votar	4
Art. 9 Dretg da votar	5
Art. 10 Elegibladad	5
Art. 11 Perioda e limitaziun d'uffeci	5
Art. 12 Demissiuns	5
Art. 13 Candidaturas	5
Art. 14 Termin elecziuns ed entrada en uffeci	5
Art. 15 Elecziun complementara	6
Art. 16 Motivs d'exclusiun	6
Art. 17 Motivs d'incompatibilitad	6
Art. 18 Exclusiun per elecziun a medem temps	6
Art. 19 Discreziun	6
Art. 20 Recusaziun	6
Art. 21 Dretg da petiziun	6
Art. 22 Dretg d'obtener informaziuns	7
Art. 23 Dretg d'iniziativa	7
Art. 24 Iniziativa nunvaleivla	7
Art. 25 Procedura	7
Art. 26 Retratga dall'iniziativa	7
Art. 27 Moziun	7
Art. 28 Votaziuns consultativas, radunonzas d'orientaziun	7
Art. 29 Dretg da referendum	8
Art. 30 Elecziuns e votaziuns federalas e cantunalas	8
Art. 31 Responsabladad	8
Art. 32 Dretg da recuors	8
Art. 33 Reponderaziun	8
Art. 34 Protocol ed obligaziun d'informaziun	8
III. ORGANISAZIUN COMMUNALA	9
Art. 35 Autoritad suprema	9
Art. 36 Organs communals	9
A. La cuminonza dils votants all'urna	9
Art. 37 Elecziuns	9
Art. 38 Modus, cerchel electoral, vischinadis	9
Art. 39 Votaziuns all'urna	9
Art. 40 Procedura	10
B. La radunonza communal	10
Art. 41 Liug	10
Art. 42 Cumpetenzas	10
Art. 43 Decisiuns suttamessas al referendum	10
Art. 44 Convocaziun	11
Art. 45 Cumpetenzas da decider	11
Art. 46 Preparaziun dallas tractandas	11
Art. 47 Modalitads per votaziuns ed elecziuns	11

Art. 48 Presidi	11
Art. 49 Dumbravuschs	11
C. La suprastonza communal	11
Art. 50 Funcziun e cumposiziun	11
Art. 51 Sesidas	11
Art. 52 Departaments	12
Art. 53 Cumpetenzza da decider	12
Art. 54 Votaziuns ed elecziuns	12
Art. 55 Cumpetenzas generalas	12
Art. 56 Cumpetenzas electoralas	12
Art. 57 Cumpetenzas finanzialas	12
Art. 58 Representanza, suttascripziun	13
Art. 59 Il president communal	13
D. La cumissiun da gestiun	13
Art. 60 Cumposiziun	13
Art. 61 Duers e cumpetenzas	13
E. Il cussegl da scola	14
Art. 62 Cumposiziun	14
Art. 63 Funcziun e cumpetenzas	14
F. Ulteriuras cumissiuns	14
Art. 64 Cumissiun da baghegiar	14
Art. 65 Autras cumissiuns	14
G. L'ADMINISTRAZIUN COMMUNALA	14
Art. 66 Administraziun communal	14
Art. 67 Direcziun	14
Art. 68 Engaschament da persunal	15
IV. FINANZAS, TAGLIAS E TAXAS	15
Art. 69 Principis davart las finanzas	15
Art. 70 Cumposiziun dalla facultad	15
Art. 71 Taglias e taxas	15
Art. 72 Taxas d'utilisaziun, contribuziuns da cuosts e tscheins d'utilisaziun	15
Art. 73 Taxas	15
Art. 74 Taxas specialas	16
Art. 75 Taxa da cura e taxa da promoziun turistica	16
V. VISCHINADIS	16
Art. 76 Vischinadis	16
VI. DISPOSIZIUNS FINALAS	16
Art. 77 Revisiun	16
Art. 78 Vigur	16
Tabella da midadas	17

Constituziun dalla vischnaunca Lumnezia

dils 23 da settember 2012 (stan dils 24-11-2019)

I. DISPOSIZIUNS GENERALAS

Art. 1 La vischnaunca

La vischnaunca Lumnezia ei ina corporaziun territoriala dil dretg public. Ella consista dallas personas sesentas sin siu territori e secumpona dils suandonts vischinadis: Cumbel, Degen, Lumbrein, Morissen, Suraua, Vella, Vignogn e Vrin.

Art. 2 Autonomia

¹ El rom dalla legislaziun federala e cantunala ha la vischnaunca il dretg da libra autonomia communal.

² La vischnaunca exercitescha enteifer ils cunfins da sias cumpetenzas la suveranità sur tut las personas e caussas che sesanflan sin siu territori.

Art. 3 Incumbensas

La vischnaunca ademplescha las incumbensas che sepresentan ad ella en favur dil beinstar dalla communitad. Ella promova il svilup cultural ed economic, il beinstar social e general da ses habitonts sco era il manteniment persistent dallas basas da viver naturalas. Per saver ademplir quels pensums relai la vischnaunca las leschas, ordinaziuns e las ordinaziuns executivas necessarias.

Art. 4 Egalità dallas schlatteinas

Las indicaziuns davart las personas e las funcziuns en quella constituziun serefereschon ad omisduas schlatteinas, aschilunsch ch'ei resulta buc enzatgei auter ord il senn dalla constituziun.

Art. 5 Externalisaziun

La vischnaunca sa delegar l'execuziun da certas incumbensas a corporaziuns, instituziuns, fundaziuns dil dretg public u privat u a personas privatas.

Art. 6 Lungatg official

En fatgs communal vala tenor lescha da lungatgs dil cantun il romontsch sco lungatg official.

Art. 7 Cumpetenzas penelas

La vischnaunca ha il dretg da castigiar cuntravenziuns encunter sias leschas, ordinaziuns e sias ordinaziuns executivas. Resalvadas ein las disposiziuns penelas dil Cantun e dalla Confederaziun. Castitgs astgan vegnir decretai mo sin fundament da smanatschas da castitgs ch'ein fixai expressivamein ellas leschas.

II. DRETGS, OBLIGAZIUNS E MODALITADS GENERALAS

Art. 8 Habilitad da votar

Habels da votar ein burgheis svizzers che han cumplenu il 18avel onn e ch'ein buca ugadai pervia da malsogna da spért ni fleivlezia da spért tenor dretg federal.

Art. 9 Dretg da votar

Dretg da votar en fatgs communal han persunas ch'ei hablas da votar e ch'ei domiciliadas en vischnaunca.

Art. 10 Elegibladad

- ¹ Scadina persuna cun dretg da votar sa vegnir elegida en in'autoridad communal.
- ² El presidi communal ed ella suprastonza communal san mo persunas vegnir elegidas per las qualas igl ei stau publicau els organs da publicaziun dalla vischnaunca ina candidatura ni ina proposta d'elecziun tenor art. 13 e quei silmeins 14 dis avon il termin dallas elecziuns.
- ³ Las ulteriuras autoritads communalas san vegnir elegidas senza ch'ei basegna ina candidatura ni ina proposta d'elecziun ni ina publicaziun officiala.

Art. 11 Perioda e limitaziun d'uffeci

- ¹ La perioda d'uffeci dallas autoritads communalas cuoza mintgamai 4 onns.
- ² Per il president da vischnaunca, la suprastonza communal, il cussegl da scola e la cumissiun da gestiun ei il temps d'uffeci limitaun sin treis periodas, sch'ellas suondan ina a l'autra.

Art. 12 Demissiuns

Mintga commember d'ina autoridad communal ha d'inoltrar sia demissiun a scret alla suprastonza communal entochen sil pli tard ils 30 da zercladur avon l'elecziun respectiva.

Art. 13 Candidaturas

- ¹ Candidaturas ni propostas d'elecziun per ina autoridad communal san vegnir inoltradas da mintga persuna cun dretg da votar entochen sil pli tard ils 31 d'uost digl onn d'elecziuns en scret alla canzlia communal. Quellas han da cuntener il num exact dalla candidata ni dil candidat e sin tgei uffeci che la candidatura ni la proposta d'elecziun sereferescha.
- ² Mintga persuna cun dretg da votar sa inoltrar mo ina ga ina proposta d'elecziun. Ina proposta d'elecziun astga cuntener sil pli bia tons nums da persunas elegiblas, sco quei ch'ei ha uffecis vacants. Nums che survargan il diember maximal vegnan strihai dalla gliesta da sut ensi e da dretg a seniester.
- ³ Per ch'ina proposta d'elecziun seigi valeivla, sto quella esser suttascreta dalla persuna che fa la proposta e dalla persuna che vegn proponida.
- ⁴ La vischnaunca publichescha candidaturas e propostas d'elecziun ch'ei valeivlas dafertontier sin sia pagina d'internet per informaziun. Sil pli tard 14 dis avon las elecziuns vegnan las candidaturas e las propostas d'elecziun publicadas els organs da publicaziun dalla vischnaunca. Candidaturas e propostas d'elecziun che vegnan inoltradas memia tard, vegnan buca publicadas.
- ⁵ Ina candidatura sa vegnir retratga tochen il termin dalla publicaziun officiala. Cul consentiment en scret dalla persuna proponida sa ina proposta d'elecziun medemamein vegnir retratga tochen quei termin.

Art. 14 Termin elecziuns ed entrada en uffeci

- ¹ Elecziuns all'urna han liug per regla igl atun, sche pusseivel ensemen cun ina votaziun federala u cantunala.
- ² L'entrada en uffeci succeda igl 1. da schaner digl onn vegnent. Las persunas che seretilan d'in uffeci ein obligadas da surdar igl uffeci en uorden e reglau.

Art. 15 Elecziun complementara

- ¹ Demissiunescha ina persuna d'in uffeci el decuors dalla perioda d'uffeci per motiv da sanadad, midada da domicil ni per in auter motiv objectiv, eis ei da far in'elecziun complementara pil temps d'uffeci restont, sche la perioda d'uffeci currenta cuoza aunc dapli che nov meins. Per l'elecziun complementara valan las medemas prescripziuns sco per las elecziuns ordinarias.
- ² Tier elecziuns complementaras ella suprastonza communal han candidats respectivamein proponi da vischinadis ch'ei aunc buca ni buca pli representai en suprastonza la preferenza en relaziun tier las vuschs obtenidas.

Art. 16 Motivs d'exclusiun

- ¹ Parents en lingia directa e quina, consorts e fargliuns sco era persunas che vivan en in partenadi registrau u en ina cuminonza da veta efectiva astgan buca appartener il medem mument alla medema autoritad communal.
- ² Quels motivs d'exclusiun valan era denter commembers dalla cumissiun da quen e gestiun ed ils commembers dalla suprastonza communal.

Art. 17 Motivs d'incompatibilitad

- ¹ In emploiau communal u in funzionari communal stabel astga buca appartener all'autoritad ad el directamein superiura. El sa denton vegnir integraus cun vusch consultativa allas tractativas.
- ² Commembers dalla suprastonza, collaboraturas e collaboraturs dalla vischnaunca san buca vegnir elegi ella cumissiun da gestiun.

Art. 18 Exclusiun per elecziun a medem temps

- ¹ Quel che vegn eligius en differents uffecis ch'excludan in l'auter sto sedecider ladinamein per in u l'auter uffeci.
- ² Vegnan pliras persunas eligidas il medem mument en in uffeci dil qual ellas san buca far part tenor art. 16, vala l'elecziun per quella persuna ch'unescha per sesezza las pli biaras vuschs. Han quellas persunas survegniu tuttina bia vuschs decida la sort.
- ³ Vegn ina persuna elegida ch'ei pertuccada d'in motiv d'exclusiun tenor art. 16 elegida e l'autra ei en uffeci senza che quella seigi da reelegir il medem mument, ei l'elecziun nunvaleivla.

Art. 19 Discreziun

Ils commembers d'autoritads e cumissiuns sco era ils collaboraturs communsals ein obligai a discreziun en tuttas fatschentas d'uffeci.

Art. 20 Recusaziun

- ¹ In commember d'ina autoritad communal sto prender stgisa tier tractandas e votaziuns sur fatgs, sur dils quals in da ses parents tochen tier il grad da parentella menziunaus egl art. 16 u el sez ein interessai directamein e persunalmein. Quella prescripziun vala era per las cumissiuns.
- ² In commember dalla cumissiun da gestiun ha da prender stgisa en cass dall'examinaziun dalla contabilitad e dalla gestiun d'ina autoritad, cumissiun u d'in uffeci, sch'el sez u ina persuna ch'ei parenta cun el el senn digl art. 16 appartegn a quell'autoritad, cumissiun u a quest uffeci.
- ³ En cass da dispeta decida l'autoritad u cumissiun corrispudenta tgi che ha da prender stgisa.

Art. 21 Dretg da petiziun

Il dretg da petiziun vegn garantius. Scadin vischin cun dretg da votar ha il dretg da presentar alla suprastonza communal en scret propostas, giavischs e reclamaziuns. Quella ei obligada da prender posiziun en caussa enteifer treis meins.

Art. 22 Dretg d'obtener informaziuns

- ¹ Mintga participont d'ina radunonza communal cun dretg da votar ha il dretg da pretender dalla suprastanza communal in'orientaziun sur dil stadi e l'execuziun d'ina fatschenta communal.
- ² Sil pli tard vegn orientau alla proxima radunonza communal. L'orientaziun sa vegnir spustada, sche quella vegn impedida d'interess relevants dalla vischnaunca u da tiarzas persunas.
- ³ Il secret d'uffeci e las prescripziuns dalla protecziun da datas restan adina resalvai.

Art. 23 Dretg d'iniziativa

- ¹ 100 vischins cun dretg da votar en fatgs communal san pretender cun lur suttascripziun ch'ei vegni votau davart ina proposta inoltrada dad els. Excepi da quei dretg ein conclus ch'autoritads communalas han priu el rom da lur cumpetenzza ni relaziuns giuridicas regladas denter la vischnaunca e tiarzas persunas.
- ² L'iniziativa sa vegnir inoltrada en fuorma d'ina proposta generala ni d'in sboz formulau. Ella ei d'inoltrar cun las suttascripziuns alla suprastanza communal. Las gliestas dils iniziants ein valeivlas sch'ellas cuntognan il text dall'iniziativa, num, prenum e domicil dalla persuna che suttascriva. Las gliestas ein da numerar, las suttascripziuns ston esser dadas cun agen maun.

Art. 24 Iniziativa nunvaleivla

Iniziativas cun in cuntegn nunvaleivel ein buca admissiblas e vegnan buca suttamessas alla votaziun dil pievel. La suprastanza communal decida davart l'admissibladad d'ina iniziativa.

En tals cass comunichescha la suprastanza communal sia decisiun en secret als iniziants cun indicar ils motivs.

Art. 25 Procedura

- ¹ La suprastanza communal suttametta ina iniziativa ch'ei reussida legalmein ensemen cun sia posiziun, eventualmein cun ina cunterproposta, enteifer sis meins alla radunonza communal per votaziun resp. per deliberaziun. La votaziun all'urna succeda enteifer sis meins suenter la deliberaziun.
- ² Sch'ei vegn votau giu all'urna sur d'ina iniziativa cun cunterproposta eis ei da proceder tenor la lescha cantunala davart il diever dils dretgs politics el cantun Grischun.

Art. 26 Retratga dall'iniziativa

Ina iniziativa sa vegnir retratga dils tschun emprems che han signau ella da tut temps tochen la fixaziun dil termin dalla votaziun, schinavon ch'ella cuntogn buca in'otra clausla da retratga.

Art. 27 Moziun

- ¹ A caschun dalla radunonza communal ha mintga persuna cun dretg da votar il dretg da far moziuns per fatschentas da vischnaunca che pertuccan buca ina fatschenta indicada silla gliesta da tractandas. Quellas moziuns vegnan fatgas a secret en fuorma d'ina moziun generala u formulada. La suprastanza communal dat alla proxima radunonza communal per regla rapport ed ina proposta per ina moziun. Sch'ina tala moziun vegn declarada per relevanta ha la suprastanza communal da suttametter enteifer in miez onn in sboz elaborau per la decisiun resp. deliberaziun alla radunonza communal.
- ² Dil reminent valan cun excepziun digl art. 26 las disposiziuns davart l'iniziativa conform al senn.

Art. 28 Votaziuns consultativas, radunonzas d'orientaziun

- ¹ La suprastanza communal sa iniziar votaziuns consultativas.

² La suprastanza communal sa convocar radunonzas d'orientaziun per informar sur da fatschentas da speciala muntada. A caschun d'ina tala eis ei pusseivel da far votaziuns consultativas.

³ La convocaziun ha da succeder silmeins diesch dis avon cun indicar las tractandas.

⁴ Silmeins 50 votants san obligar la suprastanza communal d'arranschar ina radunonza d'orientaziun.

Art. 29 Dretg da referendum

Decisiuns dalla radunonza communal tenor art. 43 ein da suttametter als votants all'urna, sche 50 vischins cun dretg da votar prendan enteifer 20 dis il referendum.

Art. 30 Elecziuns e votaziuns federalas e cantunalas

Per votaziuns ed elecziuns federalas e cantunalas valan las disposiziuns respectivas dalla confederaziun e dil cantun.

Art. 31 Responsabladad

La responsabladad dils organs communal per donns ch'els caschunan exercitond lur uffecis, seigi quei per greva negligentscha u intenziun sedrezza tenor la lescha cantunala davart la responsabladad dil stadi.

Art. 32 Dretg da recuors

Il dretg da recuors encunter decisiuns e disposiziuns dils organs communal sedrezza tenor la legislaziun cantunala.

Art. 33 Reponderaziun

¹ In conclus dalla radunonza communal ni dalla votaziun all'urna sa vegnir presentaus da tut temps a quella per reponderaziun. Resalvai ein ils dretgs da tiazas persunas.

² Eis ei buca vargau in onn dapi ch'il conclus ei ius en vigur, sa vegnir reponderau mo lu, sche quei vegn concludiu cun ina maioritad da 2/3 dallas vuschs valeivlas.

Art. 34 Protocol ed obligaziun d'informaziun

¹ Davart las tractativas dalla radunonza communal, dalla suprastanza communal e dallas ulteriuras autoritads communalas u cumissiuns eis ei da menar protocols per romontsch.

² Il protocol dalla radunonza communal vegn exponius per investa dils votants sil pli tard in meins suenter la radunonza duront 30 dis en casa communal e silla pagina d'internet dalla vischnaunca cun corrispudenta publicaziun. Recuors ein d'inoltrar en scret duront quei temps dall'exposiziun alla suprastanza communal. Ils recuors vegnan tractai alla proxima radunonza communal. Vegn ei inoltrau negins recuors, vala il protocol sco approbaus e vegn suttascrets dil president communal e digl actuar.

³ L'investa els protocols dalla suprastanza communal e dallas ulteriuras autoritads communalas vegn lubida mo, sch'ei sa vegnir fatg valer interess giustificai.

⁴ Al dretg d'investa sa vegnir satisfatg cun consignar in extract dil protocol.

⁵ Dallas tractativas dalla radunonza communal informescha la suprastanza communal regularmein e detagliadamein sillas tablas neris publicas ed ellas medias stampadas ed electronicas.

III. ORGANISAZIUN COMMUNALA

Art. 35 Autoritad suprema

L'autoritad suprema ei la cuminonza dallas personas cun dretg da votar en vischnaunca. Ella excercitescha ses dretgs all'urna ni alla radunonza communal.

Art. 36 Organs communal

Ils organs communal ein:

- a) la cuminonza dils votants all'urna;
- b) la radunonza communal;
- c) la suprastonza communal;
- d) la cumissiun da gestiun;
- e) il cussegl da scola.

A. La cuminonza dils votants all'urna

Art. 37 Elecziuns

Las suandontas autoritads vegnan eligidas all'urna:

- a) il president communal;
- b) la suprastonza communal;
- c) la cumissiun da gestiun;
- d) il cussegl da scola.

Art. 38 Modus, cerchel electoral

¹ Las elecziuns succedan tenor la procedura da maiorz. Per l'elecziun fuorma l'entira vischnaunca il cerchel electoral.

² Ei vala il relativ pli. En cass da vuschs ulivas decida la sort.

Art. 38a Elecziuns en suprastonza communal

¹ Scadin vischinadi ha il dretg d'in sez en suprastonza communal. Sche negin candidat stat a disposiziun en in dils vischinadi vala sco elegius quei candidat d'in auter vischinadi che ha contonschiu egl entir perimeter il meglier resultat dils buca directamein eligi.

² Per l'elecziun ella suprastonza communal basegna ei silmeins diesch vuschs valeivlas.

³ Vegnan pli paucas personas eligidas che quei ch'ei ha sezs vacants dat ei in secund scrutini. Candidaturas respectivamein propostas d'elecziuns da personas dils vischinadis ch'ei aunc buca risguardai entras la garanzia da sez han la precedenza en relaziun cun las vuschs obtenidas. Plinavon valan las determinaziuns per las elecziuns ordinaras.

Art. 39 Votaziuns all'urna

Ultra dallas fatschentas che vegnan suttamessas alla votaziun all'urna entras conclus dalla radunonza communal cumpeta alla cuminonza dils votants:

- a) il relasch e la revisiun dalla constituziun communal;
- b) l'approbaziun e la revisiun da leschas;
- c) conclus davart novas expensas unicas egl import da varga frs. 2'000'000.00 per la medema caussa e da varga frs. 250'000.00 sch'ei setracta d'expensas che serepetan;
- d) igl acquist, la vendita, il brat, la sequestraziun e scadina alienaziun e mutaziun da beins immobiliars e terren sco era engreviar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals

- restrenschis (menziuns, annotaziuns, servituds e dretgs d'impegn) per ina valeta da contract che survarga frs. 1'000'000.00;
- e) dar e midar essenzialmein concessiuns per utilizar las auas, conceder ulteriurs dretgs d'utilisaziun speciala cun in cuoz da varga 30 onns sco era exequir il dretg da curdada da concessiun el senn dalla legislaziun davart il dretg dallas auas;
 - f) la decisiun davart la fusiun cun autras vischnauncas.

Art. 40 Procedura

- ¹ La suprastanza communal procura ch'ils votants survegnien ils documents da votaziun silmeins 10 dis avon il di dalla votaziun.
- ² Ils documents da votaziun consistan dil project da votaziun cun text d'explicaziun, dil cedel da votar, digl attest da votar e dalla documentaziun da votaziun per corrispondenza. L'explicaziun cuntegn ina proposta argumentada dalla suprastanza communal.
- ³ Per las elecziuns eis ei da tarmetter als votants ils cedels da vuschar, igl attest da vuschar e la documentaziun dall'elecziun per corrispondenza silmeins 10 dis avon il di dall'elecziun. La votaziun per corrispondenza sedrezza tenor il dretg cantunal per votaziuns ed elecziuns.
- ⁴ Per l'administraziun e survegionza dalla votaziun all'urna fixescha la suprastanza communal in biro electoral tenor il dretg cantunal per votaziuns ed elecziuns.
- ⁵ Il resultat dallas votaziuns ed elecziuns ei da protocolar e publicar egl organ official da publicaziun ed ellas medias stampadas ed electronicas.
- ⁶ Il reglament d'elecziuns dalla vischnaunca reglementescha ils detagls.

B. La radunonza communal

Art. 41 Liug

Las radunonzas communalas han liug per regla el liug dall'administraziun communal.

Art. 42 Cumpetenzas

La radunonza communal ei cumpetenta per:

- a) approbar il preventiv, il quen annual sco era fixar il pei da taglia;
- b) ils conclus davart novas expensas unicas egl import da frs. 150'000.00 tochen frs. 2'000'000.00 per la medema causa e d'expensas da frs. 20'000.00 tochen frs. 250'000.00 sch'ei setracta d'expensas che serepetan;
- c) igl acquist, la vendita, il brat, la sequestraziun e scadina alienaziun e mutaziun da beins immobiliars e terren sco era engreviar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschis (menziuns, annotaziuns, servituds e dretgs d'impegn) per ina valeta da contract denter frs. 150'000.00 tochen frs. 1'000'000.00. Quei cun resalva dils dretgs e dallas cumpetenzas dalla suprastanza communal stipuladas el reglament dalla politica da terren e da terren da baghegiar;
- d) conceder dretgs d'utilisaziun speciala cun in cuoz da varga 10 onns, denton meins che 30 onns;
- e) concluder e reveder ordinaziuns;
- f) la recepziun el dretg da burgheis dalla vischnaunca;
- g) decisiuns davart participaziuns a corporaziuns ed instituziuns;
- h) l'approbaziun dalla planisaziun locala;
- i) l'elecziun dalla cumissiun da baghegiar.

Art. 43 Decisiuns suttamessas al referendum

La radunonza communal decida sut cundiziun dil referendum facultativ tenor art.29

- a) davart conclus dalla radunonza communal davart novas expensas unicas tochen frs. 2'000'000.00 per la medema causa e tochen frs. 250'000.00 sch'ei setracta d'expensas che serepetan onn per onn;

- b) davart conclus dalla radunonza communal davart credits supplementars, aschilunsch ch'els survargan il credit concediu per pli che 10%, sil pli pauc per frs. 100'000.00.

Art. 44 Convocaziun

La radunonza communal vegn convocada dalla suprastonza communal tenor basegns. La publicaziun dallas tractandas ha da succeder ordinariamein enteifer 10 dis avon la radunonza entras publicaziun ufficiala adattada.

Art. 45 Cumpetenzza da decider

Scadina radunonza communal convocada en uorden ei cumpetenta da decider.

Art. 46 Preparaziun dallas tractandas

La radunonza communal astga decider da fatschentas mo sch'ellas ein predeliberadas dalla suprastonza communal e figureschan silla gliesta da tractandas.

Art. 47 Modalitads per votaziuns ed elecziuns

¹ Las votaziuns vegnan fatgas cun maun pli. Ellas ein da far en scret, sch'ina quarta dils presents pretenda scrutini. Tier votaziuns cun maun pli decida igl absolut pli da quels che votan. Ein las vuschs ulivas, decida il president communal.

² Per votaziuns cun scrutini vala igl absolut pli dallas vuschs valeivlas. Cedels vits e nunvaleivels vegnan buca quintai. Ein las vuschs ulivas, ei la damonda renviada.

³ Tier elecziuns vala il pli relativ. Ein las vuschs ulivas decida la sort.

⁴ Per elecziuns cumplessivas ein elegi ils candidats cun las pli biaras vuschs.

Art. 48 Presidi

La radunonza vegn menada dil president communal. Ei quel impediens, presidescha il vicepresidente ni in auter commember dalla suprastonza communal la radunonza communal.

Art. 49 Dumbravuschs

La radunonza communal elegia ils dumbravuschs necessaris.

C. La suprastonza communal

Art. 50 Funcziun e cumposiziun

¹ La suprastonza communal ei l'autoritat administrativa e poliziala dalla vischnaunca.

² Ella secumpona dil president communal e dad otg ulteriurs commembers.

³ La suprastonza communal dessegna ord siu miez il vicepresidente.

⁴ La suprastonza communal agescha sco autoritat collegiala.

Art. 51 Sesidas

La suprastonza communal vegn menada dil president communal, en cass d'impediment entras il vicepresidente u d'in suprastont.

Art. 52 Departaments

¹ Las incumbensas dalla suprastonza communal vegnan repartgidas sin nov departaments.

² La suprastonza communal reparta ils departaments cul consentiment vicendeivel sils differents commembers da suprastonza.

Art. 53 Cumpetenzza da decider

La suprastonza communal sa decider valeivlamein, sche silmeins tschun commembers ein presents.

Art. 54 Votaziuns ed elecziuns

¹ Per tut las decisiuns vala la maiortad absoluta dils commembers presents. En cass da paritad dallas vuschs decida il president communal, tier elecziuns decida la sort.

² Votaziuns ed elecziuns ein aviartas.

³ Mintga commember dalla suprastonza communal ei obligaus da votar. Resalvadas ein las disposiziuns da prender stgisa.

Art. 55 Cumpetenzas generalas

La suprastonza communal ha il dretg da cumpetenzza per tut las fatschentas ch'ei buca adossadas tras lescha federala u cantunala, tras la constituziun u lescha communal ad in auter organ. Ad ella cumpetan en special:

- a) da relaschar e reveder ordinaziuns ed ordinaziuns executivas;
- b) d'exequir il dretg federal, il dretg cantunal, il dretg communal sco era las decisiuns dils organs communal;
- c) da preparar tut ils projects per mauns dalla radunonza communal e l'organisaziun da votaziuns ed elecziuns;
- d) da direger e survigilar tut l'administraziun communal sco era las corporaziuns da dretg public;
- e) d'administrar la facultad dalla vischnaunca;
- f) da preparar il quen annual ed il preventiv;
- g) da stipular contracts concernent fatschentas che stattan ella cumpetenzza dalla suprastonza communal;
- h) da decider davart menar process e recuors sco era da stipular cunvegnas u contracts da cumpromiss;
- i) da praticar la pussonza poliziala e la cumpetenzza penala el rom dalla procedura penala administrativa;
- j) da decider sur da mesiras el rom dalla politica da territori e da terren da baghegiar.

Art. 56 Cumpetenzas electoralas

La suprastonza communal elegia:

- a) il vicepresidente communal;
- b) ils commembers dallas differentas cumissiuns communalas, aschinavon che l'elecziun ei buca surschada ad in auter organ; ils representants en las diversas corporaziuns, instituziuns e fundaziuns;
- c) il persunal communal, priu che quei cumpeti buc ad in auter organ;
- d) il cumandant da pumpiers;
- e) il post da revisiun sin proposta dalla cumissiun da gestiun.

Art. 57 Cumpetenzas finanzialas

La suprastonza communal ei cumpetenta per

- a) decider davart expensas unicas entochen igl importo da frs. 150'000.00 per la medema caussa ed entochen frs. 20'000.00 sch'ei setracta d'expensas che serepetan onn per onn e ch'ei buca previdas el preventiv;
- b) decider davart participaziuns e garanzias sco era conceder emprests tochen agl importo da frs. 100'000.00;
- c) decider davart igl acquist, la vendita, il brat, la sequestraziun e scadina alienaziun e mutaziun da beins immobiliars e terren sco era engrevgiar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschis (menziuns, annotaziuns, servituds e dretgs d'impegn) per ina valeta da contract tochen frs. 150'000.00. Excepidas ein cumpras da terren che stattan en connex cun la realisaziun d'in project stradal e forestal e la cumpra da singulas parcelas ch'ei basigneivlas pils basegns dil communalesser e per purificaziuns da cunfins;
- d) stipular contracts arisguard l'utilisaziun dallas immobilias el rom da lur intent;
- e) consentir credits posteriurs e supplementars el rom dallas cumpetenzas finanzialas;
- f) surdar lavurs e furniziuns el rom dil preventiv e dils conclus dil pievel;
- g) explotaziuns da terren communal.

Art. 58 Representanza, suttascripziun

- ¹ La suprastanza communal representa la vischnaunca enviars tiarzas persunas ed avon dertgira.
- ² Il president communal u il vicepresidente suttascriva ensemen cun in auter suprastont, cugl actuar u cun in auter commember dalla direcziun legalmein valeivel en num dalla vischnaunca.

Art. 59 Il president communal

- ¹ Il president communal meina la radunonza communal e presidescha las sesidas dalla suprastanza communal.
- ² Il president communal prepara la gliesta da tractandas per la suprastanza communal. En collaboraziun culs ulteriurs commembers dalla suprastanza communal procura el per l'execuziun dallas decisiuns.
- ³ Il president communal representa la vischnaunca.
- ⁴ En cass urgents sa el prender preventivamein decisiuns provisorias necessarias.

D. La cumissiun da gestiun

Art. 60 Cumposiziun

La cumissiun da gestiun secumpona da treis commembers. Ella seconstituescha sezza. Ella sa nominar in dils collaboraturs comunals sco protocolist.

Art. 61 Duers e cumpetenzas

- ¹ La cumissiun da gestiun examinescha l'administraziun dalla suprastanza communal, dallas ulteriuras autoritads e dall'entira administraziun communal.
- ² Ella survigilescha tut las finanzas dalla vischnaunca e controllescha las propostas pil preventiv e pil pei da taglia.
- ³ Ulteriurs duers resultan dallas ordinaziuns legalas particularas che restan resalvadas explicitamein.
- ⁴ La cumissiun da gestiun ei autorisada da pretender dalla suprastanza communal acts e posiziuns e sa prender investa en tut ils acts dalla vischnaunca, sche quei ei impurtont per ademplir ils duers.
- ⁵ La cumissiun da gestiun sa envidar per tut las fatschentas commembers dalla suprastanza communal u d'autras autoritads a lur sesidas. Quels han da dar tut las informaziuns necessarias alla cumissiun da gestiun per ch'ella sappi ademplir ses duers. Els ein autorisai da clamar lur collaboraturs per consultaziun.
- ⁶ L'execuziun dalla controlla dallas finanzas e dalla contabilitad sa vegnir surdada ad in post da revisiun extern cumpetent.

⁷ La cumissiun da gestiun rapporta en scret per mauns dalla radunonza communal e presenta sia proposta per l'approbaziun dil rendaquen annual. Davart constataziuns da natira subordinada sa la cumissiun da gestiun ed il post da revisiun extern inoltrar in rapport special alla suprastonza communal.

E. Il cussegl da scola

Art. 62 Cumposiziun

Il cussegl da scola secumpona da tschun commembers. Il commember dalla suprastonza communal responsabel pil departament d'educaziun ei ex officio commember dil cussegl da scola. Quel seconstituescha sez. Scadin commember dil cussegl da scola ei obligaus da votar. Resalvadas ein las disposiziuns da prender stgisa.

Art. 63 Funcziun e cumpetenzas

¹ La direcziun e survigilanza da scola ei caussa dil cussegl da scola. Il cussegl da scola procura per l'execuziun dalla legislaziun da scola federala, cantunala e communal. La direcziun da scola sa vegnir envidada cun vusch consultativa allas sesidas dil cussegl da scola. Las cumpetenzas finanzialas s'audan tenor dretg da conclus alla suprastonza communal, alla radunonza communal ni alla cuminonza dils votants.

² Ultra dallas cumpetenzas numnadas ella lescha da scola cantunala ei il cussegl da scola responsabels per:

- a) eleger e relaschar las personas d'instrucziun e la direcziun da scola;
- b) preparar igl uorden da scola per mauns dalla suprastonza communal e la radunonza communal.

F. Ulteriuras cumissiuns

Art. 64 Cumissiun da baghegiar

¹ La cumissiun da baghegiar secumpona da treis commembers. Ella seconstituescha sezza. L'elecziun succeda tras la radunonza communal. Il commember dalla suprastonza communal responsabel per fatgs da baghegiar ei ex officio commember dalla cumissiun da baghegiar.

² La cumissiun da baghegiar ha ina funcziun consultativa per mauns dalla suprastonza communal ch'ei l'istanza da baghegiar. Las cumpetenzas ed obligaziuns dalla cumissiun sedrezzan tenor la lescha da baghegiar dalla vischnaunca.

Art. 65 Autras cumissiuns

La suprastonza communal sa instituir ulteriuras cumissiuns.

G. L'administraziun communal

Art. 66 Administraziun communal

L'administraziun communal ei suttamessa administrativmein al president communal. Ella procura per la contabilitad e pils ulteriurs duers administrativs ed exequescha administrativmein las decisiuns dalla suprastonza communal.

Art. 67 Direcziun

¹ Ils pensums dall'administraziun vegnan parti en treis partiziuns. La suprastonza communal definescha la cumposiziun e las partiziuns dalla direcziun. Per ils pensums e las cumpetenzas dalla direcziun relai la suprastonza communal in'ordinaziun da fatschenta. Quella ei da dar enconuschent alla radunonza communal.

² Fatschentas da muntada sutordinada sa la suprastonza communal surschar alla direcziun per liquidar independentamein.

Art. 68 Engaschament da persunal

¹ La suprastonza communal engascha e relai il persunal communal, priu che quei cumpeti buc ad in auter organ.

² Entochen che la vischnaunca relai buca autras disposiziuns sedrezzan la relaziun d'engaschament e la paga tenor igl uorden da persunal dil Cantun. Resalvadas ein las disposiziuns dalla lescha da scola e digl uorden da salarisaziun dallas persunas d'instrucziun.

IV. FINANZAS, TAGLIAS E TAXAS

Art. 69 Principis davart las finanzas

¹ Ils mieds publics ein d'utilisar a moda spargnusa ed economica.

² A miez termin duein las finanzas esser equilibradas.

³ Per mintga expensa drova ei ina basa legala, ina decisiun da credit ed ina lubientscha da pagament.

⁴ Il quen communal vegn menaus a basa da principis renconuschi per la contabilitad dallas finanzas publicas.

Art. 70 Cumposiziun dalla facultad

La facultad dalla vischnaunca consista:

- a) dallas caussas ch'ein en diever public;
- b) dalla facultad administrativa;
- c) dalla facultad d'utilisaziun;
- d) dalla facultad finanziaria.

Art. 71 Taglias e taxas

La vischnaunca cuviera ils basegns finansials oravontut cun las taglias, culla rendita da capitals ed era cun contribuziuns e taxas.

Art. 72 Taxas d'utilisaziun, contribuziuns da cuosts e tscheins d'utilisaziun

¹ Pil diever d'utilisaziuns pretenda la vischnaunca taxas d'utilisaziun a basa dalla lescha cantunala da vischnaunca.

² La vischnaunca sa incassar plinavon dils legitimai contribuziuns commensuradas vid ils cuosts per las utilisaziuns, dallas qualas els han efectivamein fatg diever.

³ Sco recumpensa per utilisaziuns sin fundament da concessiuns ni lubientschas dil diever public augmentau incassescha la vischnaunca taxas che corrispundan per regla alla valeta dall'utilisaziun.

Art. 73 Taxas

¹ La vischnaunca sa pretender taxas da diever dils utilisaders per las ovras, las interpresas e per ils indrezs ch'ella ha erigiu e ch'ella meina sezza. L'altezia da quellas taxas sedrezza tenor ils decrets communal respectivs.

² Sco recumpensa per far diever en ina certa moda dall'administraziun communal ni per interpreter in cert act uffical sa la vischnaunca incassar taxas administrativas.

³ L'altezia dallas taxas ei da fixar per regla aschia ch'ils cuosts e las expensas dalla vischnaunca san vegnir curclai ord lur recav.

Art. 74 Taxas specialas

- ¹ Sche la vischnaunca eregia ovras ni indrezs che portan in avantatg special a certas personas ni che han per consequenza in augment dalla valeta per certs objects dalla facultad, sa ella incassar ina contribuziun che corrispunda a quei avantatg vid ils cuosts dall'ovra tenor las leschas communalas e las ordinaziuns specialas.
- ² Subsidiarmein vala il dretg cantunal per la repartiziun dils cuosts.

Art. 75 Taxa da cura e taxa da promoziun turistica

- ¹ Per la promoziun dil turissem incassescha la vischnaunca ina taxa da cura conform alla legislaziun cantunala.
- ² Las entradas astgan buca vegnir duvradas per financiar duers regulars dalla vischnaunca.
- ³ Igl incasso dalla taxa da cura sa vegnir delegaus ad in'uniun da cura e traffic.

V. VISCHINADIS

Art. 76 Vischinadis

Mintga vischinadi tenor art. 1 ha il dretg da formar ina gruppaziun d'interess. Sco gruppaziun d'interess vala in'organisaziun cun statuts acceptai dalla suprastanza communal. La gruppaziun d'interess sa vegnir sustenida finanziarmein, sch'ella ademplescha activitads tenor ses statuts.

VI. DISPOSIZIUNS FINALAS

Art. 77 Revisiun

- ¹ La presenta constituziun sa vegnir revedida da tut temps cumpleinamein ni parzialmein. Mintga revisiun va en vigur cun il conclus respectiv.
- ² Scadina revisiun sto vegnir suttamessa per l'approbaziun alla Regenza.

Art. 78 Vigur

La presenta constituziun va en vigur cun l'approbaziun alla votaziun all'urna.

Approbau tras la cuminonza da votants all'urna ils 23 da settember 2012.

Revediu parzialmein tras la cuminonza da votants all'urna ils 24 da november 2019.

Il president communal:

Igl actuar:

Duri Blumenthal

Marcus Cavegn

TABELLA DA MIDADAS

Midadas tras la cuminonza da votants all'urna ils 24 da november 2019

Art. 10 Elegibladad

¹ [...]

² El presidi communal ed ella suprastonza communal san mo persunas vegnir elegidas per las qualas igl ei stau publicau els organs da publicaziun dalla vischnaunca ina candidatura ni ina proposta d'elecziun tenor art. 13 e quei silmeins 14 dis avon il termin dallas elecziuns.

³ Las ulteriuras autoritads communalas san vegnir elegidas senza ch'ei basegna ina candidatura ni ina proposta d'elecziun ni ina publicaziun officiala.

Art. 13 Candidaturas

~~Candidaturas per in'autoridad communal ein d'inoltrar entochen ils 31 d'uost alla canzlia communal.~~

¹ Candidaturas ni propostas d'elecziun per ina autoridad communal san vegnir inoltradas da mintga persuna cun dretg da votar entochen sil pli tard ils 31 d'uost digl onn d'elecziuns en scret alla canzlia communal. Quellas han da cuntener il num exact dalla candidata ni dil candidat e sin tgei uffeci che la candidatura ni la proposta d'elecziun sereferescha.

² Mintga persuna cun dretg da votar sa inoltrar mo ina ga ina proposta d'elecziun. Ina proposta d'elecziun astga cuntener sil pli bia tons nums da persunas elegiblas, sco quei ch'ei ha uffecis vacants. Nums che survargan il diember maximal vegnan strihai dalla gliesta da sut ensi e da dretg a seniester.

³ Per ch'ina proposta d'elecziun seigi valeivla, sto quella esser suttascreta dalla persuna che fa la proposta e dalla persuna che vegn proponida.

⁴ La vischnaunca publichescha candidaturas e propostas d'elecziun ch'ei valeivlas dafertontier sin sia pagina d'internet per informaziun. Sil pli tard 14 dis avon las elecziuns vegnan las candidaturas e las propostas d'elecziun publicadas els organs da publicaziun dalla vischnaunca. Candidaturas e propostas d'elecziun che vegnan inoltradas memia tard, vegnan buca publicadas.

⁵ Ina candidatura sa vegnir retratga tochen il termin dalla publicaziun officiala. Cul consentiment en scret dalla persuna proponida sa ina proposta d'elecziun medemamein vegnir retratga tochen quei termin.

Art. 15 Elecziun complementara

¹ [...]

² Tier elecziuns complementaras ella suprastonza communal han candidats respectivamein proponi da vischinadis ch'ei aunc buca ni buca pli representai en suprastonza la preferenza en relaziun tier las vuschs obtenidas.

Art.17 Motivs d'incumpatibilitad

¹ [...]

² Commembers dalla suprastonza, collaboraturas e collaboraturs dalla vischnaunca san buca vegnir elegi ella cumissiun da gestiun.

Art. 18 Exclusiun per elecziun a medem temps

¹ [...]

² Vegnan pliras persunas eligidas il medem mument en in uffeci dil qual ellas san buca far part tenor art. 16, vala l'elecziun per quella persuna ch'unescha per sesezza las pli biaras vuschs. Han quellas persunas survegni tuttina bia vuschs decida la sort.

³ Vegn ina persuna elegida ch'ei pertuccada d'in motiv d'exclusiun tenor art. 16 elegida e l'autra ei en uffeci senza che quella seigi da reeleger il medem mument, ei l'elecziun nunvaleivla.

Art. 38 Modus, cerchel electoral

¹ [...]

² [...]

³ ~~Scadin vischinadi ha il dretg d'in sez en suprastonza communal. Sche negin candidat stat a disposiziun en in dils vischinadi vala sco elegius quei candidat d'in auter vischinadi che ha contonschiu egl entir perimeter il meglia resultat dils buca directamein eligi.~~

Art 38a Elecziuns en suprastonza communal

¹ Scadin vischinadi ha il dretg d'in sez en suprastonza communal. Sche negin candidat stat a disposiziun en in dils vischinadi vala sco elegius quei candidat d'in auter vischinadi che ha contonschiu egl entir perimeter il meglia resultat dils buca directamein eligi.

² Per l'elecziun ella suprastonza communal basegna ei silmeins diesch vuschs valeivlas.

³ Vegnan pli paucas persunas elegidas che quei ch'ei ha sez vacants dat ei in secund scrutini. Candidaturas respectivamein propostas d'elecziuns da persunas dils vischinadis ch'ei aunc buca risguardai entras la garanzia da sez han la precedenza en relaziun cun las vuschs obtenidas. Plinavon valan las determinaziuns per las elecziuns ordinaras.